

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten gör inte anspråk på att ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna, demokrati och rättsstatens principer i landet. Information bör också sökas från andra källor

Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Indonesien 2015–2016

I. SAMMANFATTNING

Indonesien har sedan tidigare diktatorn Suhartos fall 1998 genomgått en snabb och långtgående demokratisering. Huvudsakligen välorganiserade, fria och rättvisa val genomförs regelbundet på så väl nationell som lokal nivå. Respekten för mänskliga rättigheter är i hög utsträckning lagstadgad och den indonesiska regeringen respekterar och värnar överlag mänskliga rättigheter. Samtidigt finns det utmaningar på en rad olika områden, inte minst till följd av kapacitets- och kunskapsbrist hos myndigheter samt diskriminerande lokala förordningar. Staten visar ofta oförmåga att säkerställa att myndigheter och icke-statliga aktörer respekterar mänskliga rättigheter.

Press- och yttrandefrihet respekteras generellt på nationell nivå och det finns ett livaktigt civilsamhälle. Politiska frågor kan i hög utsträckning debatteras öppet. Sociala medier har anammats snabbt och har skapat nya fora för debatt, organisering och påverkansarbete. Samtidigt finns lagar som begränsar civilsamhället och yttrandefriheten, inte minst lagar som förbjuder hädelse, förtal och separatism.

Regeringen vidtar åtgärder för att öka möjligheterna för befolkningen att åtnjuta sina ekonomiska och sociala rättigheter, men situationen varierar stort inom landet och begränsas ofta av ojämnt fördelad ekonomisk utveckling och bristfällig infrastruktur.

Indonesien har en tradition av mångkulturell fredlig samlevnad, men diskriminering mot vissa religiösa grupper, kvinnor och hbtq-personer, inte

minst lokalt, förekommer och ökar. Under 2016 försämrades situationen till exempel för hbtq-organisationer efter att flera ministrar och andra ledare uttalat sig mycket negativt om hbtq-personer och deras rättigheter. Antalet brott mot religionsfriheten har också ökat under de senaste tre åren.

Situationen för kvinnor varierar kraftigt mellan olika delar av landet. Det finns en stor mängd lokala förordningar i en rad olika distrikt och regioner som är diskriminerande mot kvinnor. Under de senaste åren har sharia-lagstiftningen i Aceh skärpts ytterligare, vilket drabbar kvinnor i särskilt hög utsträckning.

Korruption genomsyrar samhälls- och rättssystemet och undergräver demokratin och respekten för mänskliga rättigheter. Andra utmaningar är strafffrihet för militärer och andra personer som gör sig skyldiga till kränkningar av mänskliga rättigheter samt bristande rättssäkerhet. Barnarbete, slaveri, situationen för urfolk, tortyr och tillämpningen av dödsstraffet är andra problem.

Situationen i Aceh och i Papua (provinserna Papua och Västpapua) skiljer sig avsevärt från övriga landet. I Aceh tillämpas sharialagstiftning och politiska konflikter leder ofta till våldsamheter i samband med val. I Papua förekommer övergrepp av säkerhetsstyrkor, pressfriheten begränsas och den ekonomiska och sociala situationen för ursprungsbefolkningen är mycket eftersatt.

II. RÄTTSSSTATENS PRINCIPER

En princip för god samhällsstyrning

Den officiella statsfilosofin *Pancasila* utgör sedan självständigheten grunden för den indonesiska staten och konstitutionen. *Pancasila*s fem pelare – nationalism, humanism, representativt styrelseskick, social rättvisa och monoteism – anses vara en garanti för ett enat, sekulärt och demokratiskt Indonesien. Sekteristiska tendenser motarbetas av statsmakten med hänvisning till *Pancasila*.

Den konstitution som antogs efter Suhartos fall vilar på *Pancasila*s fem principer. Lagstiftning får inte strida mot konstitutionen och i förlängningen inte mot *Pancasila*. En konstitutionsdomstol med rätt att granska lagars

förenlighet med konstitutionen inrättades 2003 och är respekterad, trovärdig och transparent.

Indonesisk lag fastställer domstolsväsendets oberoende och domstolarna kan verka effektivt utan påverkan från den verkställande makten. Rättsliga avgöranden verkställs generellt. Lagstiftningen skyddar i hög grad mänskliga rättigheter, men det finns ansevärda brister i tillämpningen av lagstiftningen och i tillgången till rättvisa.

Den högsta juridiska instansen är Högsta domstolen. Högsta domstolens domare nomineras av en oberoende justitiekommision, godkänns av parlamentet och tillsätts av presidenten. Därunder finns ett domstolssystem på distrikts- och provinsnivå som prövar både civil- och straffrättsliga mål. Det finns också religiösa domstolar som kan pröva civilrättsliga mål mellan muslimer. Vidare finns administrativa domstolar som kan pröva ämbetsmannabeslut samt militärdomstolar.

Korruption genomsyrar det indonesiska samhället och landet intar plats 90 av 176 länder i *Transparency Internationals* index över upplevd korruption 2016. Den höga graden av korruption inom rättsväsendet påverkar rättssäkerheten negativt. Enligt *Transparency International* är allmänhetens förtroende för polisväsendet och landets domstolar särskilt lågt.

Antikorruptionskommission (KPK) har framgångsrikt utrett och åtalat fall av grov korruption, med flera fällande domar som följd. Samtidigt har den kritiserats för att lämna över fall i provinserna till lokala myndigheter, vilket sällan leder till att åtal väcks. KPK har vid flera tillfällen utrett ledande personer inom polisväsendet, vilket lett till en konflikt med den nationella polismyndigheten.

Indonesien har sedan 2008 en ombudsmannainstitution med uppgift att kontrollera att statliga institutioner följer lagen samt att granska klagomål. I praktiken är verksamheten begränsad till att vidarebefordra klagomål från allmänheten till berörda myndigheter. Allmänheten kan också rapportera klagomål till landets 400 lokala kommittéer för mänskliga rättigheter för vidarebefordran till relevanta myndigheter. Enligt den nationella kommissionen för mänskliga rättigheter (Komnas HAM) är polisen, företag och lokala myndigheter föremål för merparten av klagomålen.

Som en del av reformerna i samband med landets demokratisering genomfördes en långtgående decentralisering som ger regioner och distrikt att besluta om lokala förordningar (*bylaws*). En myriad lokala förordningar har stiftats runt om i Indonesien. Dessa förordningar inkräktar inte sällan på religionsfriheten. Många är särskilt diskriminerande mot kvinnor.

Som en del av fredsuppgörelsen i Aceh 2005 fick provinsen långtgående självstyre som inkluderar rätten att införa strafflagstiftning baserad på sharia. Sharialagstiftningen har successivt skärpts i Aceh och spöstraff utdöms för en rad olika brott. Lagstiftningen omfattar även icke-muslimer.

III. DEMOKRATI

De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Indonesien är en republik och enhetsstat. Landets politiska system är fastställt i konstitutionen. Presidenten är stats- och regeringschef och väljs sedan 2004 direkt i allmänna val. Regeringen utses av presidenten och har 34 ministrar, varav nio, motsvarande 26 procent, är kvinnor. Presidenten kan sitta högst två mandatperioder.

Indonesiens lagstiftande församling har två kammare. Den huvudsakliga lagstiftande församlingen, Representanthuset (DPR), har 560 folkvalda ledamöter, varav 94 är kvinnor efter det senaste valet 2014, vilket motsvarar 17 procent. Nya lagar måste godkännas av DPR och presidenten. DPR har även en granskande funktion. Församlingen för Regionala Representanter (DPD) har 132 ledamöter som väljs genom direktval i respektive provinser. DPD har översyn av och kan föreslå lagstiftning gällande relationen mellan staten och lokala regeringar.

Presidentval och val till den lagstiftande församlingen äger rum vart femte år, senast 2014. Den Allmänna valkommissionen (KPU) organiserar valen ses som trovärdig och kapabel. Valdeltagandet 2014 var 70 procent i presidentvalet och 75 procent i parlamentsvalet. Valen anses av oberoende valobservatörer ha varit välorganiserade, fria och rättvisa, även om vissa oegentligheter rapporterades från Aceh och Papua som till exempel röstköp och inflaterade röstlängder.

Alla indonesiska medborgare som fyllt 17 år, förutom militärer, har rösträtt och kan, med undantag för medlemmar av och uttryckliga sympatisörer till

kommunistpartiet, ställa upp i president- och parlamentsval. I praktiken gör kostnader förknippade med valkampanjen att det krävs god ekonomi för att ställa upp i val. Enligt lag ska en tredjedel av ett partis kandidater vara kvinnor. I valen 2014 uppfyllde samtliga partier detta kriterium.

Det krävs ID-kort för att få rösta och de personer som inte har ID-kort kunde därför inte rösta. Indonesiska myndigheter har under de senaste åren arbetat aktivt för att säkerställa att alla medborgare har ID-kort och stora framsteg har gjorts för att nå ut till de fattigaste och till avlägsna regioner. Problemet kvarstår hos de delar av befolkningen, främst urfolk, som inte bekänner sig till någon av de sex religioner som erkänns i Indonesien, vilket är ett krav för att få födelsebevis och sedermera ID-kort.

Flerpartisystem råder och rätten att starta och organisera politiska partier respekteras överlag, med undantag av kommunistiska organisationer som är förbjudna sedan 1965. Inför valet 2014 ändrades vallagarna för att gynna större partier genom hårdare krav för att få ställa upp i parlamentsval, komma in i parlamentet eller nominera en presidentkandidat. I 2014 års val vann tio partier platser i parlamentet. Partierna har relativt få medlemmar och svaga gräsrotsorganisationer.

Indonesien är uppdelat i 34 provinser med folkvalda guvernörer. Yogyakarta är ett undantag där Sultanen är guvernör och ämbetet går i arv. Regionala och lokala val hålls vart femte år, inte i samband med nationella val. De nationella partierna nominerar kandidater till de lokala valen. Lokala partier är inte tillåtna, med undantag av i Aceh. Köp av röster är vanligt förekommande i lokala val, och klientelism och stora pengar på spel leder ibland till våldsamheter i samband med lokalvalen. I vissa regioner, främst Aceh och Papua, finns politiska spänningar och det har förekommit våld i samband med valkampanjer.

Det civila samhällets utrymme

Indonesien har ett livaktigt civilsamhälle. En mångfald av oberoende organisationer granskar olika aspekter av regeringens arbete, statliga aktörer och institutioner samt lagar. Många viktiga reformer har initierats och stötts av civilsamhället. Civilsamhället konsulteras regelbundet i samband med lag- och reformförslag.

Det finns en stor mängd människorättsorganisationer som arbetar med ett brett spektrum av människorätsfrågor. Överlag tillåts de verka fritt och öppet och kan föra ut sina budskap obehindrat, om än med vissa begränsningar. Alla civilsamhällesorganisationer måste vara registrerade och regelbundet lämna in aktivitetsrapporter till regeringen. Alla organisationer måste också anpassa sina stadgar så att de inte strider mot *Pancasila*. Allt utländskt ekonomiskt stöd måste rapporteras, enligt myndigheterna i syfte att kontrollera att pengarna inte kommer från internationella terroristnätverk eller kriminella organisationer.

Medborgarinitiativ har vuxit fram som ett populärt och ofta effektivt sätt att åstadkomma förändring. Nätplattformen *Change.org* och liknande används flitigt och vid flera tillfällen har lagförslag stoppats efter folkliga upprop på webbaserade plattformar.

IV. MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Det finns inga uppgifter om politiska mord och påtvingade försvinnanden sanktionerade av statsmakten. Tortyr är inte tillåtet enligt lagen, men enligt den nationella människorättskommissionen (*Komnas HAM*) är tortyr vanligt förekommande, framförallt i polisförvar. Problemet är större utanför de stora städerna, vilket i stor utsträckning beror på bristande kunskap om tortyr och mänskliga rättigheter inom polisväsendet samt brist på tillsyn. Tortyr förekommer enligt *Komnas HAM* inte i någon större utsträckning i landets fängelser. Det förekommer uppgifter om enstaka fall av tortyr utförd av militär personal i Papua, bland annat i samband med jakt på uppgifter om beväpnade grupper och självständighetsaktivister.

Enligt den sharialagstiftning som tillämpas i Aceh kan spöstraff utdömas, vilket är explicit förbjudet i den nationella lagstiftningen. Spöstraff har under 2016 utdömts för bland annat försäljning av alkohol, sex utanför äktenskapet och för att ogifta personer av olika kön vistats i ett rum med stängda dörrar. Enlig civilsamhällesorganisationen *Institute for Criminal Justice Reform (ICJR)* har mellan 400 och 600 spöstraff verkställt per år sedan 2013. I vissa fall omfattas även icke-muslimer av sharialagen och i april 2016 verkställdes det första spöstraffet av en icke-muslim då en lokal kristen kvinna fick 28 piskrapp för att ha sålt alkohol.

Standarden i landets fängelser är dålig och överbeläggning är ett allvarligt problem. Inflytelserika och förmögna personer särbehandlas och kan köpa sig till högre standard. Våldsamheter och upplopp uppstår regelbundet. Kvinnliga fångar hålls huvudsakligen i särskilda kvinnofängelser. I de fall män och kvinnor sitter i samma fängelser, hålls de i olika cellblock. Enligt civilsamhällesorganisationer är standarden i kvinnofängelser överlag betydligt bättre än i fängelser för män. Barn får bo med sina mödrar i fängelset upp till två års ålder.

Människohandel förekommer, framförallt av migrant- och hushållsarbetare, prostituerade, för äktenskap och barnarbetare. Det beräknas finnas 1,3 miljoner illegala indonesiska migrantarbetare utanför Indonesien. Många av dessa är kvinnor som arbetar som hushållsanställda. Indonesiska kvinnor är utsatta för handel för sexuella ändamål i främst Malaysia, Taiwan och Mellanöstern. Människohandel och slavliknande arbetsförhållanden förekommer inom fiskenäringen i Asien. Indonesien är både ursprungs- och mottagarland för illegal arbetskraft inom fiskenäringen. Indonesisk lag förbjuder all form av människohandel och under 2015 väcktes 119 åtal för människohandel. Civilsamhällesorganisationer samarbetar med regering och lokala myndigheter i särskilt utsatta områden för att förebygga människohandel genom att tillhandahålla till exempel yrkesutbildning och stipendier för kvinnor och barn.

Enligt *Global Slavery Index* finns det uppskattningsvis 736 000 människor i Indonesien som arbetar under slavliknande förhållanden, många av dessa är hushållsarbetare. Siffran inkluderar utländsk arbetskraft som smugglats in från fattigare grannländer för att arbeta inom fiskenäringen och prostitution. Slaveri förekommer även inom jordbruksnäringen och byggbranschen.

Dödsstraff

Dödsstraff finns på straffskalan för bland annat mord, narkotikabrott, vissa former av mordförsök, våldtäkt med dödlig utgång samt terrorism. President Jokowi har sedan han tillträdde förespråkat tillämpning av dödsstraff för narkotikabrott och har uteslutit benådning av dödsdömda narkotikabrottslingar. Under 2015 avrättades 14 personer, varav 12 utländska medborgare. Detta föranledde kraftiga protester från flera länder vars medborgare avrättats, inklusive Nederländerna, Australien och Brasilien. Under 2016 avrättades fyra personer, varav två nigerianska och en

senegalesisk medborgare. Antalet dödsdömda fångar väntar på verkställande av dödsstraff uppgår till 131.

Kampanjer och lobbying för avskaffandet av dödsstraff bedrivs av människorättsorganisationer. Det finns en stark allmän opinion för dödsstraffet. Barn under 18 år kan inte dömas till dödsstraff.

Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden är förbjudna enligt lag och detta respekteras generellt av polis och andra myndigheter. Massgripanden av totalt 4 000 personer gjordes dock vid flera tillfällen i Papua i samband med demonstrationer och manifestationer under 2016. Indonesiska medborgare kan resa fritt inom och utom landet.

I vissa delar av Västra Java och Sumatra förekommer regionala lagar som begränsar kvinnors rörelsefrihet genom förbud för kvinnor att vistas utanför hemmet under vissa tider på dygnet utan sällskap av make eller manlig familjemedlem.

Rättssäkerhet

Rätten att få sin sak prövad i en oberoende och opartisk domstol respekteras generellt. Rättegångar är vanligtvis offentliga. Omfattande korruption undergräver emellertid rättssäkerheten. I vissa delar av landet råder stor brist på offentliga försvarare. I Papua har endast två städer offentliga försvarare medan domstolar och åklagare finns i samtliga distrikt. I Norra Moluckerna finns en advokat för 30 fall i månaden.

Enligt indonesisk lag kan militär personal inte prövas i civila domstolar. Människorättsorganisationer ifrågasätter militärdomstolarnas oberoende och pekar på bristen på transparens. Det finns undantag som tillåter att militärer prövas för folkmord och brott mot mänskligheten i särskilda människorättsdomstolar, men det har aldrig tillämpats.

Straffbarhetsåldern för barn höjdes 2013 från åtta till tolv år. I praktiken fängslas sällan barn under 15 års ålder utan omhändertas av sociala myndigheter.

Straffrihet

Straffrihet förekommer i viss utsträckning. Tidigare begångna brott mot mänskliga rättigheter, inklusive massförföljelsen av kommunister 1965-66 och flera allvarliga övergrepp i Papua och Aceh, har inte utretts eller genomgått en rättslig prövning.

I de fall där militärer dömts för olika brott mot mänskliga rättigheter har straffen ofta varit uppseendeväckande lindriga. *Human Rights Watch* har rapporterat en rad fall under de senaste tre åren i främst Papua, där militärer dömts till korta fängelsestraff eller helt sluppit åtal för allvarliga brott mot mänskliga rättigheter.

Den nuvarande regeringen har tagit vissa steg för att komma tillrätta med äldre brott mot mänskliga rättigheter och uppnå försoning, inte minst för händelserna 1965-66, men har uteslutit en rättslig process. Vissa framsteg har gjorts vad gäller händelserna 1965-66, framförallt med att öppna för dialog och diskussion. Tidigare var händelserna tabu i den allmänna debatten.

Yttrande-, press- och informationsfrihet, inklusive på internet

Press- och yttrandefrihet garanteras av konstitutionen. Det förekommer emellertid en rad faktorer som begränsar press- och yttrandefriheten och Indonesien innehar plats 130 av 180 i Reportrar utan Gränsers pressfrihetsindex 2016.

Informationsfrihet respekteras överlag, men viss begränsning av tillgång till information på internet förekommer, främst i form av att hemsidor blockeras. Flera hemsidor inklusive Netflix, Vimeo och Reddit blockeras, ofta med hänvisning till anti-pornografilagen. Spelsidor och hemsidor som förespråkar radikal islam blockeras i hög utsträckning med stöd av antihasardspelslagen respektive antiterrorlagen.

Information and Electronic Transaction Law (ITE-lagen) förbjuder förtal och ärekränkning på internet och nämns ofta av människorättsaktivister som ett allvarligt hot mot yttrandefriheten och mot deras verksamhet. I oktober 2016 godtog representanthuset en lagrevidering som ger polis och myndigheter utvidgade befogenheter gällande bekämpning av internetbrott, inklusive förtal.

Antalet frihetsberövanden till följd av anklagelser om förtal har ökat kraftigt. Under 2015 greps 62 personer jämfört med 43 under 2014. Flera fall av åtal mot journalister som arbetat med korruptionsfall väcktes under 2015. Fall där privatpersoner anhållits och dömts för förtal på internet efter att på sociala medier ha kritiserat bland annat behandlingen på sjukhus i provinsen Yogyakarta uppmärksammades under 2016.

Indonesien har ett varierat och livligt medialandskap. Tryckt, eter- och nätmedia når stora delar av befolkningen, även om tillgången till media är sämre på landsbygden. Den nationella pressen är fri från politiska påtryckningar från stat och myndigheter, men de dominerande medierna ägs och styrs oftast av stora företag med egna politiska intressen. Användandet av sociala medier är utbrett och politiska frågor kan debatteras öppet. En tredjedel av Indonesiens befolkning är aktiva på sociala medier. Cirka 40 procent av befolkningen beräknas ha tillgång till internet.

Enligt journalistorganisationer, till exempel *Alliance of Independent Journalists* (AJI) förekommer själv censur; både inom pressen och på sociala medier, dels i förhållande till lagar om högförräderi och hädelse, dels på grund av hot och påtryckningar från extremistgrupper. Lagar om högförräderi och hädelse används regelbundet för att begränsa yttrandefriheten för religiösa minoritetsgrupper, separatister och personer kritiska mot säkerhetsapparaturen. Hot och våld mot journalister från extremistgrupper förekommer regelbundet. Det finns uppgifter om att journalister som skriver om hbtq-frågor och religiösa minoriteters rättigheter regelbundet utsätts för hot, ofta via sociala medier.

Låga löner för journalister utanför de stora städerna, ofta långt under minimilönnivå, gör att risken för korruption bland lokala medier är påtaglig. Många lokala tidningar är beroende av intäkter från myndigheter som annonserar i tidningarna och är således mottagliga för påtryckningar.

Fram till 2015 fick inte utländska journalister resa till Papua utan särskilt tillstånd, vilket i realiteten sällan utfärdades. Detta gäller fortfarande i praktiken trots besked från presidenten 2015 att utländska journalister med omedelbar verkan skulle vara välkomna till Papua. Situationen för lokala journalister i Papua är svår och Reportrar utan gränser rapporterar att polisen rutinmässigt hindrar journalister från att rapportera från demonstrationer och att gripanden av journalister förekommer.

En lag om rätt till information från offentliga institutioner ålägger myndigheter att tillhandahålla information snabbt och till låg kostnad. Anledning måste uppges vid begäran om utlämning av information.

Mötes- och föreningsfrihet

Konstitutionen garanterar mötes- och föreningsfrihet och detta respekteras generellt, med undantag för kommunistiska organisationer som är förbjudna sedan 1965. Demonstrationer förekommer dagligen och är för det mesta fredliga. Vissa gruppers rättigheter, främst hbtq- och religiösa grupper, inskränks av en ovilja hos polisen att skydda möten och demonstrationer som utsätts för hot.

I områden med separatiströrelser, främst Papua och i viss mån Moluckerna, finns vissa inskränkningar i mötesfriheten, framförallt när det kommer till flaggbesättningsceremonier och demonstrationer för självständighet. Polis och säkerhetsstyrkor anklagas ofta för att använda övervåld i samband med demonstrationer i Papua. Massgripanden förekommer regelbundet.

Arbetare är fria att gå med i fackföreningar och har strejkrätt. Strejkrätten omfattar inte offentliganstålda. Fackliga demonstrationer är vanligt förekommande.

Religions- och övertygelsefrihet

Indonesien har ingen officiell religion, men enligt konstitutionen och den nationella ideologin *Pancasila* finns det endast en gud som alla ska tro på. Ateism är förbjudet. Indonesien erkänner officiellt islam, protestantism, katolicism, hinduism, buddhism och konfucianism.

Religionstillhörighet måste uppges på det nationella ID-kortet. Det finns en möjlighet att uppges 'annan religion' eller att lämna det blankt, men i praktiken medför det att ID-kort inte utfärdas, vilket i sin tur leder till att man inte kan få födelsebevis utfärdade för sina barn, inte kan ingå äktenskap eller upptas i röstlängden. Personer som tillhör olika religioner får inte gifta sig utan att den ena parten konverterar.

Det finns enligt *The Indigenous People's Alliance of the Archipelago* (AMAN) cirka 10 miljoner indoneser som utövar hundratals olika naturreligioner. Av dessa har 60 procent valt någon av de officiellt erkända religionerna på sina ID-kort, medan ungefär 40 procent har vägrat och saknar därför ID-kort.

Religionsministeriet har tagit fram ett lagförslag i syfte att tillåta att man uppger någon annan religion utöver de sex erkända på ID-kort med förhoppning att förslaget godkänns av parlamentet under 2017.

Det finns allvarliga brister i skyddet av religiösa minoriteter. Enligt civilsamhällesorganisationen *Wahid Institute* förekom 204 fall brott mot religionsfriheten under 2016. Merparten av dessa handlade om stängningar av eller indragna bygglov för religiösa byggnader samt obstruktion av religiösa ceremonier och festivaler. Aceh, Västra Java och stor-Jakarta stod för mer än hälften av fallen.

I kristna områden i Papua och Östra Nusa Tenggara har moskéer bränts ner både 2015 och 2016. I Aceh brändes tre kyrkor ned i oktober 2015 och tvingade tusentals människor på flykt. Våld och hot mot anhängare av Ahmadiya, en gren inom islam, och mot shiamuslimer, förekommer, inklusive tvångskonverteringar.

I en särskilt uppmärksammande händelse 2016 fördrevs 7 000 medlemmar av den nu förbjudna religiösa sekten Gafatar som bosatt sig i jordbrukskollektiv i Kalimantan och tvångsevakuerades till Java. Polis och säkerhetsstyrkor ingrep inte när grupper av dayaker och malayer attackerade och brände ner Gafatar-medlemmarnas hem.

V. EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

Rätten till arbete, rättvisa arbetsvillkor och relaterade frågor

Indonesien har ratificerat ILO:s åtta centrala konventioner. Skapande av arbetstillfällen och förbättring av arbetsvillkoren är prioriterade frågor för president Jokowi:s regering. Den indonesiska arbetsmarknadslagstiftningen är enligt ILO arbetstagarvänlig. Fackföreningar är tillåtna och arbetsgivare är förbjudna enligt lag att motarbeta arbetares rätt att organisera sig. Arbetsveckan är 40 timmar och alla har rätt till 12 semesterdagar utöver nationella helgdagar. Arbetslagstiftningen förbjuder diskriminering på grund av bland annat religion, politiska åsikter, etnicitet, socialgrupp och kön.

Enligt officiell indonesisk statistik lönearbetar 83 procent av männen respektive 49 procent av kvinnorna. Arbetslösheten 2015 var enligt Världsbanken 6,3 procent. Ungdomsarbetslösheten beräknas vara betydligt högre, runt 20 procent. Enligt *Asian Development Bank* (ADB) arbetar 52

procent av indonesiska arbetstagare i den informella ekonomin. En särskilt utsatt grupp är de cirka 8 miljoner hushållsanställda, i stor utsträckning kvinnor, som står utanför den formella arbetsmarknaden.

Samtliga provinser har lagstadgade minimilöner som höjts ansevärt under de senaste 5 åren. Endast 20 procent av indonesiska arbetstagare har enligt ADB formell anställning med en lön som är högre än minimilönen. Inkomstskillnaderna är stora. Löneskillnaderna mellan män och kvinnor som utför samma arbete är enligt ILO 31 procent. Överlag tjänar kvinnor i genomsnitt 57 procent mindre än män.

Barnarbete är förbjudet upp till tolv års ålder. För barn mellan 13 och 17 år finns begränsningar gällande antal tillåtna arbetstimmar per vecka. År 2015 lanserade regeringen flera åtgärds paket för att eliminera barnarbete, inklusive en höjning av minimiåldern för hushållsanställda från 15 till 18 år. Trots detta uppskattar UNESCO att 3,7 procent av barn mellan tio och fjorton års ålder arbetar, främst inom jordbruket. ILO rapporterar också om barn som arbetar under mycket svåra förhållanden i olagliga stengruvor i bland annat Bangka-Belitung.

Indonesiens lagstiftning om företagens sociala ansvar (CSR) ålägger stora företag att avsätta 2 procent av sina intäkter till CSR-aktiviteter. Indonesiska företags CSR-arbete är huvudsakligen inriktat på miljöfrågor, snarare än arbetsrätt och mänskliga rättigheter. Företagens CSR-program har oftast karaktär av välgörenhet och används i stor utsträckning som marknadsföringsverktyg.

Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Stora framsteg har kontinuerligt gjorts på hälsoområdet i Indonesien. Medellivslängden har enligt WHO ökat från under 50 år 1960 till 71 år för kvinnor respektive 67 år för män 2015. Spädbarnsdödligheten är 25 per 1 000 barn, men minskar stadigt. Mödradödligheten var 126 per 100 000 födselar år 2015 och är en prioriterad fråga för regeringen.

Enligt lagen ska alla ha rätt till bästa möjliga sjukvård. Kvalitet och tillgång till sjukvård varierar dock kraftigt i landet och är ofta bristfällig utanför städerna och ibland obefintlig i de mest avlägsna delarna av landet. Problemet har ofta sin grund i otillräcklig infrastruktur. Den indonesiska regeringen lanserade 2014 ett program för att ge alla landets medborgare en

sjukförsäkring som ska ge tillgång till kostnadsfri sjukvård. Programmet ska vara genomfört 2019.

Enligt indonesisk lag har alla kvinnor rätt till tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa. Lagen föreskriver samtidigt att gifta kvinnor måste ha sin makes medgivande för att få tillgång till preventivmedel. Rätten till abort är begränsad till fall där kvinnan blivit våldtagen eller vid fara för kvinnans liv och måste ske inom 40 dagar från det att kvinnan blivit gravid. Presidenten har sagt att regeringen ska säkerställa alla kvinnors tillgång till sexuell och reproduktiv hälsa. Samtidigt begränsar religiösa och könsstereotypa normer tillgången. Sexualundervisning ingår inte i den nationella läroplanen, men bedrivs av viss utsträckning av sekulära skolor och civilsamhällesorganisationer.

Miljöförstöring har en negativ inverkan på delar av landets befolkning. De stora skogs- och torvbränder som regelbundet utbryter orsakar allvarliga hälsoproblem i utsatta områden. Bränderna är ofta anlagda av jordbrukare eller företag som på detta sätt frigör mark. Den stora palmoljeindustrin anses vara särskilt bidragande. Regeringen har infört flera åtgärds paket med fokus på mer bevakning och striktare tillämpning av befintliga lagar.

Rätten till utbildning

Alla indonesiska barn har rätt till avgiftsfri skolgång. I realiteten måste man ofta betala för böcker och skoluniformer. Den allmänna skolgången förlängdes 2014 från nio till tolv år. Avstånd och otillräcklig infrastruktur försämrar tillgängligheten till utbildning och det råder brist på kvalificerade lärare i avlägsna delar av landet, även om stora framsteg enligt OECD gjorts under 2010-talet. En ny läroplan håller på att implementeras som inkluderar demokrati och mänskliga rättigheter samt möjligheter för skolor att bedriva delar av undervisningen på lokala språk.

Enligt UNESCO är 94 procent av indoneser över 15 år läskunniga. I åldersgruppen 15-24 år är läskunnigheten nära 100 procent. Av indonesiska barn i grundskoleålder går 90 procent i skolan. Fattigdom är huvudorsaken till att inte alla indonesiska barn slutför sin skolgång. Enligt UNICEF saknar 30 procent av barnen i Papua möjlighet att gå i skolan.

Cirka 30 procent av indonesiska skolelever läser vidare på universitet. Sedan 2012 läser fler kvinnor än män vidare och skillnaden ökar successivt.

Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Indonesien har plats 110 i UNDP:s index för mänsklig utveckling. Stadig ekonomisk tillväxt under många år har medfört en förbättring i levnadsstandaren. Skillnaderna är stora inom landet och har ökat i takt med den ekonomiska tillväxten under 2000-talet.

Världsbanken uppskattar att 40 procent av landets befolkning lever på mindre än två USD om dagen. Den största andelen människor som lever i fattigdom finns på landsbygden och i landets östra delar. Av hushållen saknar 34 procent tillgång till rent vatten. Regeringen vidtar åtgärder för fattigdomsbekämpning, främst genom investeringar i infrastruktur och energiförsörjning, förbättrad utbildning, ökad tillgång till hälso- och sjukvård samt kontantbidrag till de allra fattigaste.

Hämmad fysisk och mental tillväxt till följd av undernäring är ett allvarligt problem som enligt UNICEF drabbar 37 procent av barn under fem år. Ensidig kost, snarare än hunger, anses vara huvudorsaken. Regeringen har identifierat problemet som tillväxthämmande för landet på lång sikt.

Akut hungersnöd förekommer enligt *World Food Program* periodvis i Papua och det är främst den papuanska ursprungsbefolkningen som drabbas. Östra Nusa Tenggara drabbas regelbundet av torka, inte minst i samband med El Niño, vilket medför hungersnöd på vissa platser. Akut hungersnöd förekommer även periodvis bland nomadiska urfolk i Västra Sumatra och Riau.

VI. RÄTTEN ATT INTE UTSÄTTAS FÖR DISKRIMINERING

Kvinnors åtnjutande av mänskliga rättigheter

Konstitutionen garanterar alla medborgares lika rättigheter och arbetslagstiftningen förbjuder diskriminering på grund av kön. Samtidigt har antalet diskriminerande religiöst grundade lokala förordningar ökat. Omfattande kränkningar av kvinnors rättigheter förekommer. Utvecklingen går framåt på vissa områden, inte minst gällande utbildning där kvinnor nu är i majoritet på universiteten.

Mannen är enligt lag familjens överhuvud och gifta män får vissa skattelättnader som inte ges kvinnor. Skilsmässa är tillåtet och kan sökas av både män och kvinnor. Ägodelar ska delas lika. Enligt äktenskapslagen måste

kvinnor, men inte män, vänta 40 dagar efter skilsmässa innan de får gifta om sig.

Våldtäkt är straffbart men definitionen omfattar endast påtvingad penetrering. För att få rättslig prövning krävs bevis och vittnen. Enligt den nationella kommissionen för kvinnors rättigheter (*Komnas Perempuan*) väljer många kvinnor att inte rapportera våldtäkter bland annat på grund av risk för dåligt bemötande och risk för att kvinnan själv anklagas för brott, till exempel otrohet.

Våld mot kvinnor är straffbart enligt lagen och benägenheten hos utsatta kvinnor att anmäla brott har förbättrats sedan lagen infördes 2004, bland annat genom inrättandet av särskilda servicecenter för kvinnor och barn som blivit utsatta för våld. Att göra anmälan kan emellertid innebära ett socialt stigma och eftersom mannen ofta är familjens huvudförsörjare drar sig många kvinnor för att gå till polisen. Enligt UNFPA förekommer det att polisen avråder kvinnor från att anmäla att de blivit utsatta för våld med hänvisning till försörjningsfrågan.

Diskriminerande regler som bland annat begränsar kvinnors rörelsefrihet utfärdas ofta av lokala parlament. Sharialagarna i Aceh är ett särfall och särskilt diskriminerande mot kvinnor. Till exempel är det förbjudet för kvinnor att rida gränsle på motorcyklar, dansa på offentlig plats eller arbeta som sekreterare.

Kvinnlig könsstympning legaliserades 2010 genom ett dekret från Hälsoministeriet med motiveringen att säkerställa att ingreppen utförs av sjukhuspersonal. Dekretet har kritiserats av människorättsorganisationer. Enligt en rapport från UNICEF 2016 har 49 procent av flickor under 11 års ålder utsatts för könsstympning. Det finns inga rapporter om att de allvarligaste formerna av könsstympning förekommer.

Oskuldstester har inget stöd i lagstiftningen men används inom polisen och militären för att säkerställa att kvinnliga sökanden dit är oskulder.

Barnets rättigheter

Konstitutionen garanterar alla barn samma rättigheter oavsett etnicitet, hudfärg, kön, språk, religion eller social status. En rad lagar för att garantera

barns rättigheter och skydd finns och barns välbefinnande är prioriterat av regeringen.

Aga är tillåtet i hemmet, skolor och andra institutioner och förekommer.

Barnäktenskap förekommer, främst på Östra Java. År 2015 avfärdade författningsdomstolen ett förslag om höjning av lägsta ålder för flickor att ingå äktenskap från 16 år till 18 år.

Enligt Socialministeriet finns det uppskattningsvis 40 000 gatubarn i Indonesien, varav 11 000 finns i Jakarta. Barnprostitution förekommer och UNICEF uppskattar att 30 procent av landets prostituerade är minderåriga. En särskilt utsatt grupp är de många flickor mellan 12 och 15 år som arbetar som hushållsanställda och som löper stor risk att utnyttjas sexuellt. Det förekommer också prostitution av barn i anslutning till gruvor i provinserna Riau, Bali och Västpapua.

Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Indonesien är ett mångkulturellt land med över 300 etniska grupper som talar över 700 olika språk. Av befolkningen tillhör 95 procent av befolkningen olika austronesiska grupper, där de största grupperna är javaneser (42 procent) och sundaneser (15 procent). Indonesiens konstitution garanterar alla medborgares lika rättigheter och lagen förbjuder all diskriminering på grundval av ras eller etnicitet.

Indonesien har kritiserats för att inte respektera ursprungsbefolkningens rättigheter: Enligt regeringen finns ingen ursprungsbefolkning i Indonesien. Den nationella organisationen för urfolk (AMAN) har haft viss framgång med att få regeringen att acceptera termen *masyarakat adat* som ska ligga till grund för ett erkännande av grupper som praktiserar sedvanerätt och som har särskilda band till ett geografiskt områdes särskilda status. Många av urfolken bekänner sig inte till någon av de tillåtna religionerna vilket medför att de inte kan åtnjuta sina medborgerliga och politiska rättigheter eller delta fullt ut i samhällslivet.

Den papuanska ursprungsbefolkningen är särskilt utsatt för diskriminering och rasism. I Papua förekommer regelbundna kränkningar och fysiskt våld från polis och militär. En rad grova brott mot den papuanska minoritetens mänskliga rättigheter har ännu inte utretts och straffriheten för

säkerhetsstyrkorna är utbredd. Papuaner i andra delar av Indonesien utsätts ofta för rasistiska glåpord och fysiska attacker. Den indonesiska minoriteten är regelbundet föremål för hatbrott.

Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är inte förbjudet, men hbtq-personer kriminaliseras ibland utifrån lagar om moraliskt uppförande, lagen mot prostitution samt antipornografilagen. Strafflagen förbjuder inte samkönade äktenskap men antipornografilagen stipulerar att samkönade äktenskap utgör avvikande beteende.

Situationen för hbtq-personer varierar över landet. Vissa områden har en lång tradition av tolerans mot transpersoner, medan intoleransen är stor i starkt religiösa och konservativa regioner. Intoleransen mot homosexuella är mycket stor i stora delar av samhället. Det är svårt för homosexuella att leva öppet, även om acceptansen är högre inom vissa kretsar i till exempel Jakarta och på Bali.

Under 2016 har klimatet för hbtq-personer hårdnat. Flera ministrar och religiösa ledare har uttalat sig starkt negativt mot hbtq-personers mänskliga rättigheter och det har blivit successivt svårare för hbtq-organisationer att verka öppet. Hot är vanliga och risken för att utsättas för våld från konservativa grupper är påtaglig, vilket inskränker mötesfriheten. Hbtq-organisationer skyddas ofta inte av polisen i samband med manifestationer eller möten.

Flyktingars och migranternas rättigheter

Det fanns vid slutet av 2015 cirka 13 000 flyktingar i Indonesien. Majoriteten kommer från Myanmar, Afghanistan, Mellanöstern och Sri Lanka. Indonesien har inte undertecknat Flyktingkonventionen men enligt UNHCR respekterar landet de flesta av konventionens bestämmelser. Omkring 1 000 personer per år får beslut om vidarebosättning till främst Australien, USA, Kanada och Nya Zeeland. I väntan på vidarebosättning får flyktingar bostad och en månatlig ersättning för levnadsuppehälle.

Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Enligt konstitutionen är regeringen ålagd att kontinuerligt arbeta för att förbättra situationen för personer med funktionsnedsättning samt garantera att de ges samma möjligheter att delta i det politiska livet som andra

medborgare. Ett nytt lagförslag för att stärka rättigheter för personer med funktionsnedsättning togs fram 2016 och bereds av parlamentet och regeringen med förhoppning om att det antas 2018.

I praktiken gör kunskaps- och resursbrist att situationen varierar kraftigt för personer med funktionsnedsättning. Institutionalisering under mycket bristfälliga förhållanden är vanligt förekommande. På landsbygden och i avlägsna delar av landet saknas ofta vård helt. Fortfarande göms många personer med funktionsnedsättning undan i hemmet och psykiskt sjuka kedjas ofta fast trots att det är förbjudet i lag.

Få personer med funktionsnedsättning arbetar och majoriteten måste helt förlita sig på sina familjer för försörjning. Regeringen har presenterat flera åtgärds paket för att förbättra situationen, men enligt *Human Rights Watch* är de långt ifrån tillräckliga för att uppfylla de mål som anges i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Ratifikationsläget avseende centrala konventioner om mänskliga rättigheter

Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)* ratificerades år 2006. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt och det fakultativa protokollet om avskaffandet av dödsstraffet har inte ratificerats.

Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)* ratificerades år 2006. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *International Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (ICERD)* ratificerades år 1999.

Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* ratificerades år 1984. Det fakultativa protokollet om enskild klagorätt har inte ratificerats.

Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)* ratificerades år 1998. Det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr har inte ratificerats.

Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* ratificerades år 1990. Det tillhörande protokollet om barns indragning i väpnade konflikter och det tillhörande protokollet om handel med barn, barnprostitution och barnpornografi ratificerades år 2012.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities (CRPD)* ratificerades år 2011.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances (ICED)* signerades år 2010.

Flyktingkonventionen, *Convention Relating to the Status of Refugees (Refugee Convention)* och det tillhörande protokollet har inte ratificerats.

Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)* har inte ratificerats.

Exempel på svenskt och internationellt arbete rörande mänskliga rättigheter, demokrati och rättstatens principer

Sverige och Indonesien för en regelbunden dialog om mänskliga rättigheter inom ramen för bilaterala politiska konsultationer. Sveriges ambassad i

Jakarta bedriver, ofta i samarbete med Svenska institutet, värderingsfrämjande verksamhet, främst med fokus på jämställdhet, yttrande- och pressfrihet samt hbtq-frågor. Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete med Indonesien avslutades 2013. Sida stödjer *Indigenous People's Alliance of the Archipelago* (AMAN) som arbetar med ursprungsbefolkningens rättigheter. Inom ramen för det regionala biståndet stödjer Sida *Asean Parliamentarians for Human Rights* (APHR), en organisation för parlamentariker från länder i Sydostasien som arbetar med människorättsfrågor.

Sverige stödjer och deltar aktivt i EU:s arbete med mänskliga rättigheter i Indonesien. EU:s strategi för mänskliga rättigheter i Indonesien 2016-2020 identifierar som prioriterade områden dödsstraffet, minoriteters rättigheter, jämställdhet och kvinnors rättigheter, företag och mänskliga rättigheter samt tillgång till rättvisa och strafflagstiftning. EU och Indonesien har en regelbundet återkommande dialog om mänskliga rättigheter.

Flera FN-organisationer, inklusive UNDP, UNICEF, UNESCO och WFP, är verksamma i Indonesien.

I den senaste granskningen av Indonesien i FN:s universella granskningsmekanism (UPR) gav Sverige bland annat rekommendationerna att Indonesien skulle ratificera OP-CAT och Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen samt att öka insatserna för att säkerställa att alla övergrepp mot personer oavsett deras religiösa tillhörighet utreds och att de ansvariga för dessa övergrepp ställs inför rätta.